

Uniwersytet
Wrocławski

TEMATYKA ZAJĘĆ:

- **BEZPRAWNOŚĆ CZYNU** oraz okoliczności ją wyłączające
- **WINA** oraz okoliczności ją wyłączające

mgr Monika Czechowska
Katedra Prawa Karnego Materialnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

BEZPRAWNOŚĆ CZYNU oraz okoliczności ją wyłączające

Bezprawność —————> „sąd relacjonujący, wyrażający sprzeczność między faktycznym zachowaniem się człowieka a tym zachowaniem, które ustawa określa jako nakazane, albo też wyrażający zgodność między faktycznym zachowaniem się człowieka a zachowaniem, które ustawa określa jako zakazane”

(prof. W. Wolter, *Nauka o przestępstwie...*, s. 101)

BEZPRAWNOŚĆ to jeden z elementów
składających się na strukturę przestępstwa

Uniwersytet
Wrocławski

BEZPRAWNOŚĆ

sprzeczność z prawem lub normą prawną

sfera bytu (to co się zdarzyło) nie odpowiada sferze powinności
(czyli temu co się zdarzyć powinno)

PRZESŁANKI BEZPRAWNOŚCI:

1. stwierdzenie **sprzeczności zachowania** sprawcy z normą sankcjonowaną
2. ustalenie, że **nie wystąpiła żadna okoliczność, która wyłączyłaby bezprawność**

BEZPRAWNOŚĆ KRYMINALNA

koniunkcja formalnego zakazu karnego i braku kontratypu

OKOLICZNOŚCI WYŁĄCZAJĄCE BEZPRAWNOŚĆ (KONTRATYPY)

I. CZĘŚCI OGÓLNEJ

- a) OBRONA KONIECZNA
- b) STAN WYŻSZEJ KONIECZNOŚCI
- c) DOZWOLONE RYZYKO NOWATORSKIE

II. CZĘŚCI SZCZEGÓLNEJ

- a) DOZWOLONA KRYTYKA (ART. 213 KK)
- b) NIEZAWIADOMIENIE O PRZESTĘPSTWIE (ART. 240 § 2 KK)
- c) ODMOWA WYKONANIA ROZKAZU (ART. 344 KK)

III. Tzw. POZAUSTAWOWE KONTRATYPY

- a) ZGODA POKRZYWDZONEGO
- b) KARCENIE W CELACH WYCHOWAWCZYCH
- c) DOZWOLONY ZABIEG MEDYCZNY O CHRAKTERZE NIELECZNICZYM

OBRONA KONIECZNA

Art. 25 kk

§ 1. **Nie popełnia przestępstwa**, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni, bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro chronione prawem.

§ 2. W razie **przekroczenia granic** obrony koniecznej, w szczególności gdy sprawca zastosował sposób obrony niewspółmierny do niebezpieczeństwa zamachu, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ 2a. Nie podlega karze, kto przekracza granice obrony koniecznej, odpierając zamach polegający na wdarciu się do mieszkania, lokalu, domu albo na przylegający do nich ogrodzony teren lub odpierając zamach poprzedzony wdarciem się do tych miejsc, chyba że przekroczenie granic obrony koniecznej było rażące.

§ 3. Nie podlega karze, kto przekracza granice obrony koniecznej pod wpływem strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu.

§ 4.(uchylony)

§ 5.(uchylony)

- klasyczny kontratyp prawa karnego
- oznacza, że czyn popełniony w obronie koniecznej, mimo iż wyczerpuje ustawowe znamiona czynu zabronionego, jest legalny, a zatem **nie jest sprzeczny** z prawem, nie może być przestępstwem
- wyłącza nie tylko bezprawność kryminalną, ale też **każdy** rodzaj bezprawności, gdyż uchyla w ogóle sprzeczność takiego zachowania z jakąkolwiek normą prawną (**kontratyp bezwzględny**)

Obrona konieczna ujmowana jest w części literatury jako **prawo człowieka**

Szczególne postawa obrony koniecznej została określona w art. 2 EKPC.

Uzasadnienia legalności zachowań podjętych w obronie koniecznej można upatrywać w stwierdzeniu, iż prawo nie powinno ustępować przed bezprawiem, a **siłę wolno odeprzeć siłą (vim vi repellere licet)**

Zarówno zamach, jak i obrona muszą odpowiadać warunkom określonym w KK.

→ **Zamach** musi być **rzeczywisty, bezprawny i bezpośredni**.

→ **Obrona**, będąca wolicjonalnym odpieraniem zamachu, musi się mieścić w ramach **konieczności**, a ponadto sposób obrony musi odpowiadać warunkowi **współmierności do niebezpieczeństwa** zamachu.

UWAGA !

Ponieważ wskazane warunki mają rangę przesłanek ustawowych, **nie można** w drodze interpretacji zwężać ich zakresu treściowego przez wprowadzanie dodatkowych, pozaustawowych ograniczeń.

Uniwersytet
Wrocławski

ZAMACH

każde zachowanie człowieka stwarzające **obiektywne niebezpieczeństwo** dla dobra chronionego;

A. Zoll przyjmuje, że "zamachem jest zachowanie się człowieka godzące w prawne, chronione dobro". Przez zamach dobro chronione jest naruszane lub zagrożone. "Zachowanie pokrzywdzonego, które przybrało jedynie charakter werbalny nie mogło być postrzegane jako atak na osobę oskarżonego, który mógłby zostać powstrzymany przez zadanie pokrzywdzonemu przez skazanego silnego ciosu"

FORMA ZAMACHU

zamach realizuje się najczęściej przez **działanie**

może przybrać także postać **zaniechania**

* stanowisko takie nie jest podzielane przez wszystkich przedstawicieli doktryny, niemniej jednak SN wyraził pogląd, że zamachem może być również "zachowanie bierne"

Uniwersytet
Wrocławski

CECHY ZAMACHU:

I. RZECZYWISTY

taki zamach, który zachodzi w obiektywnej rzeczywistości, co oznacza, że musi stwarzać **realne niebezpieczeństwo dla dobra prawnego**

Jeżeli odwołujący się do obrony koniecznej uroi sobie istnienie zamachu z takiego zachowania sprawcy, które nie stwarza zagrożenia dla żadnego dobra chronionego, (zatem gdy zamach jest jedynie wytworem wyobraźni) nie można mówić o obronie koniecznej. Można natomiast (po wypełnieniu odpowiednich przesłanek przewidzianych w [art. 29](#) KK, skorzystać z wyłączenia odpowiedzialności na podstawie instytucji błędu co do kontratypu.

II. BEZPRAWNY

- sprzeczny z jakąkolwiek normą systemu prawnego (a nie wyłącznie z normami prawa karnego)
- zamach **nie musi być przestępny** (autorem zamachu może być osoba, która nie ma zdolności do zawinienia)

Warunek bezprawności powoduje, że zamachem może być **wyłącznie zachowanie człowieka**, tylko bowiem zachowanie człowieka podlega ocenom co do zgodności czy sprzeczności z prawem. Zamach nie może więc pochodzić od zwierząt czy być spowodowany siłami przyrody. Natomiast człowiek, dopuszczając się zamachu, może posłużyć się zarówno zwierzęciem, jak i siłami natury.

III. BEZPOŚREDNI

- musi stwarzać takie niebezpieczeństwo dla dobra prawnego, które może się natychmiast aktualizować (sprawca **już zaczął** naruszać dobro chronione lub zamach temu dobru grozi **niezwłocznie**)
- "istnieje wysoce spotencjalizowane niebezpieczeństwo" ataku

Zamach bezpośredni to zamach, z którym wiąże się wysoki stopień prawdopodobieństwa naruszenia cudzych dóbr chronionych przez prawo (*P. Daniluk*, w: *Stefański* (red.), *Kodeks*, 2017, s. 245).

Zagrożenie dla dobra chronionego musi istnieć **w chwili odpierania** zamachu, nie może wystąpić po jakimś czasie od zamachu, nie może być odłożone na przyszłość. Jest to ważny warunek obrony koniecznej – gdy nie jest dotrzymany, następuje przekroczenie granic obrony koniecznej z powodu tzw. ekscesu ekstensywnego.

OBRONA

- polega na odpieraniu zamachu
- odpieranie to tyle, co dawanie odporu zamachowi, czyli wszelkie czynności nie tylko przeciwstawiające się zamachowi, lecz także broniące dobra zaatakowanego wybrane rodzajowo przez osobę stosującą tę instytucję

Działanie w obronie koniecznej polega w swojej istocie na **podjęciu akcji obronnej** w postaci ofensywnej – aktywnego odpierania zamachu, lub – w postaci defensywnej. Najczęściej stanowi ona kontratak na osobę dopuszczającą się zamachu lub na jej dobra.

KONIECZNOŚĆ OBRONY:

samoistność/ subsydiarność → postuluje się przyjęcie **względnej subsydiarności**, ograniczającej prawo do odpierania zamachu kosztem dobra napastnika tylko do tych sytuacji, w których nie było innego racjonalnego sposobu uniknięcia zaachu

TYTUŁ DO OBRONY KONIECZNEJ :

prawo do obrony koniecznej ma osoba, której dobro prawne zostało zaatakowane przez zamach, lub osoba, która występuje z tzw. pomocą prawną, czyli broni jakiegokolwiek dobra cudzego, w tym także dobra istotnego dla wspólnoty państwowej, (np. bezpieczeństwa lub porządku publicznego, o którym mowa w art. 231a KK)

ELEMENTY PODMIOTOWE OBRONY KONIECZNEJ:

- działający w obronie koniecznej powinien mieć **świadomość zamachu i wolę obrony** atakowanego dobra
- **Nieumyślna obrona jest więc WYKLUCZONA**

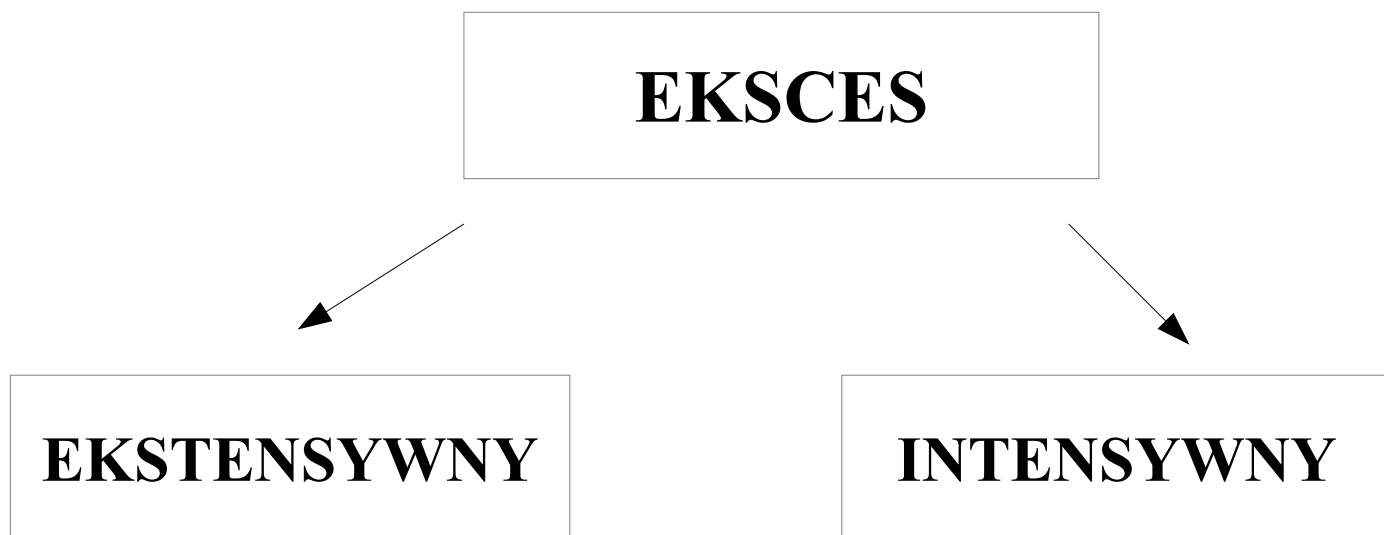

PRZEKROCZENIE GRANIC OBRONY KONIECZNEJ

W odniesieniu do obrony koniecznej ustawodawca nie sformułował wprost żadnej zasady proporcjonalności dóbr, analogicznej chociażby do tych zasad, jakie pojawiają się przy stanie wyższej konieczności. Wynika stąd wniosek, że działając w obronie koniecznej **można poświęcić dobro napastnika o wartości wyższej niż wartość dobra chronionego.**

Ograniczenie dotyczy natomiast sposobu obrony, który ma być współmierny do niebezpieczeństwa zamachu – obrona konieczna musi się mieścić w granicach rekonstruowanych z art. 25 § 2 KK, poza którymi przeradza się w czyn bezprawny. Oznacza to, że w **każdym** przypadku obrony koniecznej należy badać, czy mieści się ona w wyznaczonych jej kodeksowych granicach.

PRZEKROCZENIE GRANIC OBRONY KONIECZNEJ = EKSCES

SKUTKI PRZEKROCZENIA GRANIC OBRONY KONIECZNEJ

1) **odpowiedzialność karna za czyn zabroniony**, którego treścią jest naruszenie dobra osoby atakującej przez przekraczającego granice obrony koniecznej.

2) możliwość **nadzwyczajnego złagodzenia kary** lub **odstąpienia od jej wymierzenia** za przestępstwo, które popełnił sprawca naruszający w ten sposób dobro chronione dopuszczającego się zamachu

Uwaga!

Fakt zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia należy uwidocznic w kwalifikacji przestępstwa.

3) **nie podleganie karze**

- art. 25 § 2a kk

- art. 25 § 3

STAN WYŻSZEJ KONIECZNOŚCI

- jako okoliczność wyłączająca bezprawność (art. 26 § 1 kk)

Art. 26 § 1. **Nie popełnia przestępstwa**, kto działa w celu uchYLENIA bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego jakimukolwiek dobru chronionemu prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego.

Stan wyższej konieczności to taki stan, w którym dla uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego dobru prawnemu poświęca się inne dobro prawne w sytuacji, gdy niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć. Przyjmuje się, że podstawą stanu wyższej konieczności jest kolizja, **konflikt** między dobrami podlegającymi ochronie prawnej. Uratować można bowiem jedno dobro tylko **kosztem** drugiego.

Stan wyższej konieczności został przez ustawodawcę **rozwarstwiony** w zależności od wartości poświęconego dobra prawnego i ujęty bądź jako:

A. okoliczność **wyluczająca bezprawność** czynu (art. 26 § 1 KK),
bądź jako

B. okoliczność **uchylająca winę** (art. 26 § 2 KK).

W sytuacji, w której następuje poświęcenie dobra **mniej** wartości od dobra ratowanego, **stan wyższej konieczności wyłącza bezprawność**, natomiast gdy poświęca się **dobro równej lub większej** (ale nie oczywiście większej) wartości od dobra ratowanego, stan wyższej konieczności **wyłącza winę**.

Stan wyższej konieczności jest instytucją przeznaczoną do **ratowania** dobra chronionego prawem, zagrożonego bezpośrednim niebezpieczeństwem, **kosztem poświęcenia** innego dobra, także chronionego prawem.

Dobro chronione to dobro przedstawiające wartość społeczną, mające więc szczególne znaczenie dla wspólnoty społecznej, związane z człowiekiem i państwem rozumianym jako dobro wspólne.

Dobro poświęcane - musi być dobrem – ogólnie mówiąc – cudzym.

Sytuacja stanu wyższej konieczności wymaga porównania wartości dóbr, które ze sobą kolidują – w literaturze dominuje pogląd, że decydujące znaczenia powinna mieć **hierarchia wartości samego ustawodawcy**, rekonstruowana na podstawie całego porządku prawnego, jak i KK.

Zmianiem konstytucyjnym dla stanu wyższej konieczności w obu postaciach jest **NIEBEZPIECZEŃSTWO** rozumiane jako:

- zagrożenie naruszeniem dobra chronionego – jego zniszczeniem czy uszkodzeniem,
- stan, który jest "nośnikiem zmian niekorzystnych dla człowieka i jego otoczenia"
- prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnego skutku

Musi ono istnieć **rzeczywiście**, nie może być wytworem wyobraźni !

Zagrożenie musi być **bezpośrednie**, co oznacza, że w chwili czynu istnieje natychmiastowa groźba dla określonego dobra prawnego, a więc niebezpieczeństwo grozi w najbliższej chwili, jest aktualne.

Źródłem niebezpieczeństwa może być nie tylko zachowanie człowieka, lecz także przyczyny od niego niezależne, np. może być spowodowane siłami natury; niebezpieczeństwo może pochodzić od zwierząt albo być wynikiem techniki. Za źródło niebezpieczeństwa nie może być natomiast uznane działanie mieszczące się w ramach prawa.

GRANICE STANU WYŻSZEJ KONIECZNOŚCI:

- a) zasada subsydiarności** - na stan wyższej konieczności można powołać się wyłącznie wtedy, gdy nie ma innego sposobu uniknięcia niebezpieczeństwa grożącego dobru prawnemu

- b) zasada proporcjonalności** - opiera się na **wartościowaniu** dóbr – poświęconego i ratowanego.

PRZEKROCZENIE GRANIC STANU WYŻSZEJ KONIECZNOŚCI

EKSCES

EKSTENSYWNY

-naruszenie warunku
bezpośredniości
niebezpieczeństwa.

INTENSYWNY

- naruszenie zasad
subsydiarności i
proporcjonalności dobra

Skutki przekroczenia granic

Art. 26

§ 1. Nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego jakimkolwiek dobru chronionemu prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa także ten, kto, ratując dobro chronione prawem w warunkach określonych w § 1, poświęca dobro, które nie przedstawia wartości oczywiście wyższej od dobra ratowanego.

§ 3. W razie przekroczenia granic stanu wyższej konieczności, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ 4. Przepisu § 2 nie stosuje się, jeżeli sprawca poświęca dobro, które ma szczególny obowiązek chronić nawet z narażeniem się na niebezpieczeństwo osobiste.

§ 5. Przepisy § 1-3 stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy z ciążących na sprawcy obowiązków tylko jeden może być spełniony.

DOZWOLONE RYZYKO NOWATORSKIE

Art. 27

§ 1. Nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu przeprowadzenia **eksperymentu poznawczego, medycznego, technicznego lub ekonomicznego**, jeżeli spodziewana korzyść ma istotne znaczenie poznawcze, medyczne lub gospodarcze, a oczekiwanie jej osiągnięcia, celowość oraz sposób przeprowadzenia eksperymentu są zasadne w świetle aktualnego stanu wiedzy.

§ 2. Eksperyment jest niedopuszczalny bez zgody uczestnika, na którym jest przeprowadzany, należyście poinformowanego o spodziewanych korzyściach i grożących mu ujemnych skutkach oraz prawdopodobieństwie ich powstania, jak również o możliwości odstąpienia od udziału w eksperymencie na każdym jego etapie.

§ 3. Zasady i warunki dopuszczalności eksperymentu medycznego określa ustawa.

ISTOTA EKSPERYMENTU

Eksperyment definiowany jest, jako "podstawowy, oprócz obserwacji i pomiaru naukowego, zabieg badawczy polegający na celowym wywoływaniu określonego zjawiska (lub jego zmiany) w warunkach sztucznie stworzonych (laboratoryjnych) oraz zbadaniu jego przebiegu, cech lub zależności; celem eksperymentu jest najczęściej sprawdzenie sformułowanej uprzednio hipotezy, która w wyniku eksperymentu zostaje potwierdzona (wzrasta jej prawdopodobieństwo) lub obalona". (Encyklopedia PWN on-line). Zatem oznacza to, że dopiero aktywność badacza prowadzi do wytworzenia stanu niebezpieczeństwa dla określonego dobra prawnego (odwrotnie niż ma to miejsce w przypadku obrony koniecznej, czy stanu wyższej konieczności, w których reaguje się na niebezpieczeństwo już zastane).

Przesłanki kontratypu ryzyka nowatorstwa

- Zgoda uczestnika
- Świadomość eksperymentatora charakteru swoich działań
- Działanie w celu osiągnięcia określonego rezultatu poznawczego, medycznego, technicznego lub ekonomicznego
- Spodziewana korzyść o istotnym znaczeniu poznawczym, medycznym lub gospodarczym
- Celowość oraz sposób przeprowadzenia eksperymentu są zasadne w świetle aktualnego stanu wiedzy

Kontratyp eksperymentu a stan wyższej konieczności

KONTRATYPY CZĘŚCI SZCZEGÓLNEJ:

a) DOZWOLONA KRYTYKA (ART. 213 KK)

§ 1. Nie ma przestępstwa określonego w art. 212 § 1, jeżeli zarzut uczyniony niepublicznie jest prawdziwy.

§ 2. **Nie popełnia przestępstwa** określonego w art. 212 § 1 lub 2, kto publicznie podnosi lub rozgłasza prawdziwy zarzut:

- 1) dotyczący postępowania osoby pełniącej funkcję publiczną lub
- 2) służący obronie społecznie uzasadnionego interesu.

Jeżeli zarzut dotyczy życia prywatnego lub rodzinnego, dowód prawdy może być przeprowadzony tylko wtedy, gdy zarzut ma zapobiec niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia człowieka albo demoralizacji małoletniego.

charakter prawny art. 213 nie jest jednolity !

- art. 213 § 1 KK **nie jest kontratypem**, tylko stanowi uzupełnienie znamion przestępstwa zniesławienia (tzw. znamiona negatywne czynu). Użyty w przepisie zwrot "nie ma przestępstwa" sugeruje bowiem brak realizacji jego znamion w ogóle, a nie ich wyłączenie z powodu bezprawności, które nie musi w takim wypadku nastąpić
- art. 213 § 2 KK ze zwrotem "nie popełnia przestępstwa" wyraźnie sugeruje okoliczność kontratypu, tj. konieczność legalizacji (wyłączenia bezprawności) znamion zniesławienia

ZAKRES KONTRATYPU

kontratyp dozwolonej krytyki ma zastosowanie zarówno do przestępstwa zniesławienia w typie podstawowym (art. 212 § 1 KK), jak i kwalifikowanym (art. 212 § 2 KK)

sprawca nie popełnia tych przestępstw, jeśli publicznie podnosi lub rozgłasza **prawdziwy zarzut** dotyczący postępowania **osoby pełniącej funkcję publiczną** lub **służący obronie społecznie uzasadnionego interesu**.

CZYNNOŚĆ SPRAWCZA

Kontratyp dotyczy zatem podnoszenia lub rozgłaszania wyłącznie prawdziwych zarzutów (zob. uwagi do pkt 3). Podnoszenie obejmuje pomawianie dokonane przez sprawcę osobiście, tj. we własnym imieniu, natomiast rozgłaszanie polega na przekazywaniu zniesławiających informacji odebranej od innej osoby (P. Hofmański, J. Satko, Przestępstwa przeciwko czci, s. 22).

b) NIEZAWIADOMIENIE O PRZESTĘPSTWIE (ART. 240 § 2 KK)

ART. 240

§ 1. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. **Nie popełnia przestępstwa** określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 2a. Nie podlega karze pokrzywdzony czynem wymienionym w § 1, który zaniechał zawiadomienia o tym czynie.

§ 3. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

c) ODMOWA WYKONANIA ROZKAZU (ART. 344 KK)

ART. 344

§ 1. **Nie popełnia przestępstwa** określonego w art. 343 żołnierz, który odmawia wykonania rozkazu polecającego popełnienie przestępstwa albo nie wykonuje go.

§ 2. W razie wykonania rozkazu, o którym mowa w § 1, niezgodnie z jego treścią w celu istotnego zmniejszenia szkodliwości czynu, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpić od jej wymierzenia.

Artykuł 344 KK wprowadza szczególną postać kontratypu, wyłączającego bezprawność czynu z art. 343 KK, **jeżeli rozkaz wydany żołnierzowi polecał popełnienie przestępstwa.**

Wyłączenie bezprawności odnosi się do wszystkich możliwych przejawów nieposłuszeństwa rozkazowi, opisanych w art. 343 KK, a więc niewykonania rozkazu, odmowy wykonania rozkazu lub wykonania rozkazu niezgodnie z jego treścią. W § 2 przepis ten przewiduje szczególną możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia.

Uniwersytet
Wrocławski

ROZKAZ

Art. 115 § 18

Rozkazem jest polecenie określonego działania lub zaniechania wydane służbowo żołnierzowi przez przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem.

BEZPRAWNOŚĆ ROZKAZU

"rozkaz polecający popełnienie przestępstwa to rozkaz bezprawny, którego przedmiotem jest działanie lub zaniechanie odpowiadające opisowi zawartemu w znamionach przedmiotowych jakiegokolwiek typu czynu zabronionego, pomijając znamiona określające konsekwencje zachowania sprawcy, tj. skutek czy następstwo" (wyr. SN z 11.10.2004 r., WA 13/04, OSNwSK 2004, Nr 1, poz. 1747).

Użyty w art. 344 § 1 KK zwrot "przestępstwo" oznacza jakikolwiek czyn zabroniony, który wyczerpuje znamiona zbrodni lub występku określonych w Kodeksie lub innej ustawie karnej, a także czyn będący przestępstwem skarbowym, może dotyczyć zarówno przestępstwa wojskowego, jak i powszechnego, formalnego i materialnego. Nie zwalnia natomiast z obowiązku posłuszeństwa i podlega wykonaniu rozkaz, który wprowadzie nakazuje złamanie prawa, lecz nie normy karnej określonej jako przestępstwo (występek lub zbrodnia), tylko innych przepisów np. wyczerpujących znamiona wykroczenia, przewinienia dyscyplinarnego lub sprzeczny z inną gałęzią prawa (Flemming, Kodeks karny – część wojskowa, 2000, s. 142, a także Mozgawa, Kodeks karny, 2007, s. 653).

KAZUSY

W nocy z 20/21 marca Dariusz W. włamał się do domu Aliny i Marka K. będąc przekonany, że właściciele są nieobecni. Marek K. usłyszał hałas i wyszedł z sypialni, aby sprawdzić co się dzieje. Schodząc po schodach zauważył postać w salonie. Działając pod wpływem impulsu wziął stojący na komodzie świecznik i uderzył nim Dariusza W. Po zadaniu jednego ciosu Dariusz W. osunął się na podłogę. Marek K. był przekonany, że włamywacz stracił przytomność i niezwłocznie wezwał karetkę pogotowia. Niestety lekarz stwierdził zgon Dariusza W.

Pytania:

Oceń, czy w omawianym stanie faktycznym można mówić o zamachu uprawniającym do obrony koniecznej.

Wskaż jakie konsekwencje dotyczą osobę przekraczającą granice obrony koniecznej.

Udzielając odpowiedzi na pytania pamiętaj o wskazaniu podstawy prawnej.

Propozycje rozwiązania kazusu:

Jak wynika z treści z art. 25 § 1 kodeksu karnego, aby zamach uprawniał do podjęcia obrony koniecznej musi być rzeczywisty (tj. zachodzić w obiektywnej rzeczywistości), bezprawny (tj. sprzeczny z jakąkolwiek normą systemu prawnego) oraz bezpośredni (tj. musi stwarzać takie niebezpieczeństwo, które może się natychmiast aktualizować). Wobec tego, w omawianej sytuacji faktycznej zachowanie Dariusza W., polegające na wdarciu się do domu uprawniało Marka K. do zastosowania obrony koniecznej. Nie zmienia to jednak faktu, że sposób obrony był niewspółmierny do niebezpieczeństwa – mamy więc tutaj do czynienia z tzw. ekscesem intensywnym.

Co do zasady, przekroczenie granic obrony koniecznej, polegające zarówno na tzw. ekscesie intensywnym (który ma miejsce w omawianym stanie faktycznym), jak i ekscesie ekstensywnym, skutkuje możliwością nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet odstąpienia od jej wymierzenia (art. 25 § 2). Ponadto, jeśli przekroczenie granic nastąpiło pod wpływem strachu lub wzburzenia uzasadnionego okolicznościami zamachu sprawca nie podlega karze (art. 25 § 3). Podobnie jest w przypadku odpierania zamachu polegającego na wdarciu do domu (tak jak miało to miejsce w omawianej sytuacji faktycznej). Jednakże jest to uwarunkowane tym, że przekroczenie granic obrony koniecznej nie może być rażące (art. 25 § 2a).

W czwartkowe przedpołudnie pięćdziesięcioletnia Jolanta G. wraz z mężem pięćdziesięcioletnim Antonim G. udała się do sklepu. Wśród zakupionych artykułów spożywczych znajdowała się jedna butelka piwa, którą Antoni G. postanowił dowieźć do domu, trzymając ją w ręku. W trakcie powrotu do domu w pewnym momencie do małżonków podbiegł leczący się od 18. roku życia psychicznie chory, 48 – letni Mieczysław N., który chwycił Jolantę G. za pośladki. Zdenerwowany Antoni G, bojąc się o bezpieczeństwo żony, uderzył Mieczysława N. butelką w głowę.

Proszę ocenić, czy Mieczysław N. i Antoni G. mogą ponieść odpowiedzialność karną.

Proszę określić, które z poniższych okoliczności mają charakter kodeksowych, a które pozakodeksowych kontraktów:

- a) obrona konieczna
- b) stan wyższej konieczności
- c) dozwolone ryzyko nowatorskie
- d) niewykonanie rozkazu
- e) dozwolona krytyka
- f) karcenie w celach wychowawczych

Proszę wskazać, w których z poniższych przykładów KK przewiduje

- 1) możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary
 - 2) klauzulę niekaralności
-
- a) przekroczenie granic obrony koniecznej w ramach ekscesu intensywnego
 - b) przekroczenie granic obrony koniecznej w ramach ekscesu ekstensywnego
 - c) przekroczenie granic obrony koniecznej pod wpływem starchy lub wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami
 - d) przekroczenie granic stanu wyższej konieczności

WINA oraz okoliczności ją wyłączające

WINA

„wina jest zarzucalną (wadliwą) decyzją woli”

przy winie umyślnej zarzut wiąże się z samą treścią woli, ale w procesie motywacyjnym, czyli powziętej w warunkach, w których od sprawcy można wymagać zgodnego z prawem zachowania się

przy winie nieumyślnej zarzut nie wiąże się z treścią woli, ale z wadliwym sposobem podjęcia decyzji woli znów w warunkach, w których od sprawcy można wymagać zgodnego z prawem podejmowania decyzji

(prof. W. Wolter, *Nauka o przestępstwie...*)

Uniwersytet
Wrocławski

WINA to jeden z elementów składających się na strukturę przestępstwa

OKOLICZNOŚCI WYŁĄCZAJĄCE WINĘ:

- 1) stan wyższej konieczności wyłączający winę (art. 26 § 2 kk)
- 2) błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego (art. 28 § 1 kk)
- 3) błąd co do kontratypu (art. 29 kk)
- 4) błąd co do okoliczności wyłączającej winę (art. 29 kk)
- 5) błąd co do bezprawności (art. 30 kk)
- 6) niepoczytalność (art. 31 kk)

OKOLICZNOŚCI UMNIEJSZAJĄCE WINĘ:

- 1) błąd co do znamienia tworzącego typ zmodyfikowany, od którego wystąpienia zależy łagodniejsza odpowiedzialność karna (art. 28 § 2 kk)
- 2) ograniczona w sposób znaczny poczytalność (art. 31 § 2 kk)
- 3) nieusprawiedliwiony błąd co do:
 - kontratypu
 - okoliczności wyłączającej winę
 - prawa

Art. 1

§ 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

§ 2. Nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma.

§ 3. **Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu.**